

ТЕМА 4. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ.

1. Поняття “політичний конфлікт”.
2. Типи політичних конфліктів.
3. Розв’язання політичних конфліктів.

Політичний конфлікт - це тип взаємодії різних сил, для якого характерне зіткнення. Конфлікт виникає тоді, коли існує невідповідність між тим, що є, і тим, що повинно бути на думку втягнутих в конфлікт груп і окремих індивідів.

Особливості виникнення і розвитку політичного конфлікту обумовлені типом політичної системи і режиму, політичною культурою і т.д. В поліетнічних державах політичні конфлікти можуть виникати із-за відмінностей в мові, релігії, статусі, винагороді. Американський політолог Р.Даль вважає, що однією з найважливіших причин політичних конфліктів є нерівність, під якою він розуміє не однакову участь різних груп в прийнятті рішення.

Існує думка, що політичні конфлікти більш характерні для нових, менш стабільних систем. Головна ознака таких суспільств - відсутність консенсусу в таких поняттях, як природа влади, способи правління і т.д.

Треба звернути увагу студентів на особливості виявлення і протікання конфліктів в закритих і відкритих, демократичних і недемократичних суспільствах. Конфлікти існують в будь-якому суспільстві, але в недемократичному суспільстві вони подавляються, а в розвинутому демократичному суспільстві існують раціональні методи їх урегулювання, розв’язання. Звичайно, демократична система, якщо вона укріпилась і нормально функціонує, сприяє збереженню соціальної стабільності. В умовах демократичних режимів конфлікти носять відкритий характер (хоча є і приховані моменти - наприклад, важко буває вияснити, хто фінансує ті чи інші політичні сили і т.д.). Тому здається, що демократія більше породжує конфліктів порівняно з недемократичним режимом. Але насправді при тоталітаризмі суспільство розділене глибше і серйозніше, але політична боротьба є прихованою. Вона може бути вираженою в формі підпільного конфлікту. Такий конфлікт стає явним при двох умовах: 1) більша частина населення вважає режим нестерпним; 2) повинні бути шанси ліквідації режиму, маси повинні бачити можливість успіху.

Таємні політичні рухи відрізняється від решти по засобам, які вони використовують і по структурі. Крім таємних зборів, пропаганди, вони використовують насильство. Тому перевага демократії ще і в тому, що при ній зменшується небезпека насильницького захвату влади.

Щоб зрозуміти суть політичного конфлікту, треба проаналізувати ситуацію, в якій він проявляється. Це означає визначити суб’єктів політики,

співвідношення їх сил; політичні інтереси і цілі; слід звернути увагу на існуючі в суспільстві політичні доктрини, програми, так як вони впливають на політичну свідомість; тенденції політичного розвитку, зміни в політичній обстановці; джерела виникнення і причини розвитку конкретних політичних конфліктів.

Для посттоталітарних держав характерні деякі загальні особливості ситуації:

- пошук ворога - це є засобом з одного боку об'єднання групи, а з іншого - розпізнання, поділу на "своїх" і "чужих";
- відсутність системного підходу до вирішення політичних проблем;
- всім політичним силам характерний груповий егоїзм;
- в суспільстві з'явилися багаточисельних конфліктуючі інтереси. Це є наслідком роздержавлення духовного і економічного життя, розшарування суспільства.

Суб'єктами політичних конфліктів можуть бути: політична еліта і решта суспільства; різні фракції політичної еліти; політичні партії і рухи; окремі політичні лідери; різні групи і класи; держави і т.п.

Існують класифікації конфліктів за різними критеріями. Політичні конфлікти класифікують, виходячи із складу і кількості сторін, які приймають участь у протистоянні; в залежності від використання чи невикористання сили; їх гостроти і інтенсивності і т.д. Так, наприклад, інтенсивність конфлікту буде залежати від того чи є це конфлікт точок зору чи конфлікт інтересів. Вважається, що конфлікт інтересів більш характерним є для економічно розвинутих країн, стабільних держав. Боротьба в цих країнах ведеться навколо розмірів податків, об'ємів соціального забезпечення і т.п. Конфлікти точок зору (або ціннісні) частіше виникають в країнах, що розвивається, в країнах з нестабільним державним устроєм. Ціннісні конфлікти значно важче піддаються урегулюванню.

Існують конфлікти типу "сутички", коли противники націлені на отримання перемоги. Є конфлікти типу "дебатів" - тут можлива дискусія, маневри, обидві сторони розраховують на компроміс. Для конфлікту типу "гри", характерна те, що сторони конфлікту діють в рамках одних тих же правил.

М.Дойч виділяв наступні типи конфліктів: дійсні, випадкові, зміщені, невірно приписані, приховані, хибні. М.Дюверже розглядає конфлікти в рамках режиму і конфлікти навколо режиму (останній виникає, коли мова йде про зміну устрою).

Розглядаючи третє питання слід пояснити, як можна розв'язати політичний конфлікт. Існують різні підходи до вирішення даної проблеми. Іноді конфлікт подавляється силою, але тоді він рано чи пізно знову відновиться; іноді намагаються вирішити конфлікт, забезпечивши реалізацію інтересів сторін, що

конфліктують; можна розв'язати і конфлікт шляхом досягнення компромісу. Останній спосіб розв'язання конфлікту вважається найбільш оптимальним. Існує два шляхи досягнення компромісу - відмова від своїх вимог, претензій та звернення до третьої сторони для прийняття рішень ("третейський суд").

Компроміс - це не кінець боротьби, а лише перемир'я. Він можливий тоді, коли сили противників приблизно рівні і продовження боротьби приносить більше втрат, ніж надбання кожній із сторін. Постільки зміни в балансі сил відбуваються повільно, то компроміси можуть зберігатись досить довго.

Досягнення компромісу при допомозі посередника можливе тільки тоді, коли він буде відповідати наступним вимогам:

- буде не зацікавленим в перемозі однієї із сторін;
- не мав в минулому конфліктів із учасниками даного конфлікту;
- викликає однакову довіру у обох сторін конфлікту;

Посередник повинен мати повну і достовірну інформацію про причини конфлікту, дії сторін, що приймають участь в конфлікті і т.д.

Оскільки розв'язання конфліктів проблема дуже складна, то зусилля політиків повинні бути зосереджені на їх запобіганні.